امیرعلی مومنی
کارشناس و پژوهشگر ارتباطات

عذر بدتر از گناه

فرهنگ عذرخواهی بابت اشتباه، یکی از موضوعات پراهمیتی است که می‌تواند بار روانی مسائل و مشکلات را تا حدود زیادی کاهش دهد. ممکن است نتیجه یک اشتباه حتی با عذرخواهی نیز تغییر نکند اما همین عذرخواهی کلامی می‌تواند التیام‌بخش درد باشد. همین که آدم احساس کند فرد خاطی متوجه اشتباهش شده و احتمالا دیگر آن را تکرار نمی‌کند، خودش آرامش‌بخش است. نقطه مقابل این ماجرا اما فرار از عذرخواهی و توجیه‌کردن یا فرافکنی است. این‌گونه رفتارها مانند نمکی که بر زخم می‌پاشند، درد را صدچندان می‌کند.

تهیه‌کننده و مجری برنامه عصر جدید، در یکی از برمخاطب‌ترین برنامه‌ها و پربیننده‌ترین ساعات رسانه ملی، میزبان دختر خانمی است که مدعی می‌شود از بدو تولد نابینا بوده و در ۲۱ سالگی عمل جراحی کرده و بینایی‌اش را به‌طورکامل به دست آورده است. علیخانی و مادر و دختر میهمان تا می‌توانند به هیجان برنامه اضافه می‌کنند تا مخاطبان را دم عیدی حسابی سورپرایز کنند.

ناگفته پیداست عوامل برنامه عصر جدید حسابی کشته‌اند تا سوژه‌ای بسیار عجیب‌وغریب برای شب عید فراهم کنند.

نیازی به پژوهش نیست. هر انسانی با اندک اطلاعات عمومی به‌خوبی درمی‌یابد که این خبر صحت ندارد. اینکه چرا عوامل عصر جدید نخواسته‌اند متوجه آن بشوند، جای تعجب است.

بلافاصله پس از پخش برنامه، سیل انتقادها به آن شروع می‌شود. در کمتر از ۲۴ ساعت و با دو تماس تلفنی ساده، همه‌چیز برملا می‌شود. صدای همه، به‌ویژه جامعه نابینایان درمی‌آید. چرا رسانه ملی که باید یار خاطر باشد، بار خاطر می‌شود.

بالاخره علیخانی می‌پذیرد در این خصوص روشنگری کند. تا اینجای کار ستودنی است. درست است که قصور ایشان به‌عنوان تهیه‌کننده و سایر همکارانش در برنامه عصر جدید موجب چنین اشتباهی شده اما همین که در فرهنگ فرار از عذرخواهی، می‌پذیرد جبران مافات کند، جای امیدواری دارد. در برنامه‌اش از دو نابینا، یک متخصص چشم‌پزشک، وزیر بهداشت، پزشک معالج بیمار مدعی و خود بیمار خواسته حضور داشته باشند. اینها هم نشانه‌هایی از یک جبران مافات اساسی است اما... .

برنامه شروع می‌شود اما ای کاش نمی‌شد. میلیون‌ها ایرانی شاهد بودند که در برنامه پیش از عید، مادر و دختر میهمان، آشکارا یک موضوع را وارونه جلوه دادند و مجری هم تا توانست به مهیج‌کردن این اعوجاج کمک کرد. حال در این برنامه همه‌چیز را به یک جمله از مادر تقلیل داده و می‌گویند مادر به علت بی‌اطلاعی چنین حرفی زده است. نمی‌دانم مثل ۱۹۸۴، فیلم‌های این برنامه را از آرشیو صداوسیما حذف کرده‌اند که این‌طور حقایق را تغییر می‌دهند!؟

در سراسر برنامه منتظرم علیخانی از جامعه معلولان به خاطر قصوری که رخ داده، عذرخواهی کند اما زهی خیال باطل. در مقابل، مجری پرمخاطب‌ترین برنامه تلویزیونی، از اینکه چند بار نابینایان را در برنامه دعوت کرده بر خود می‌بالد و از اینکه چنین ویژه‌برنامه‌ای برای جبران ساخته افتخار می‌کند.

دختر خانم میزبان را روی خط می‌آورد. ایشان نیز با علیخانی، ناشیانه به تقلیل و سرهم‌بندی می‌پردازد اما پاسخ‌هایشان به اندازه‌ای سطحی است که یک کودک را نیز نمی‌تواند قانع کند. شگفت اینکه دختر خانم نیز از جامعه هم‌نوعان خود عذرخواهی نمی‌کند و دست آخر تنها از علیخانی می‌خواهد به همه سلام برساند!

پزشک معالج روی خط می‌آید و توضیحاتی می‌دهد. چیز جدیدی نیست. دختر اندکی بینایی داشته و پس از جراحی اندکی به آن افزوده شده است. در پایان علیخانی حرفی می‌زند که مرا متعجب می‌کند. از پزشک بابت مراجعات مکرری که این روزها به وی شده و مزاحمت‌هایی که برایش ایجاد شده عذرخواهی می‌کند. پس علیخانی می‌تواند عذرخواهی کند. اما باید فرد مقابل در جایگاهی باشد که بشود از وی عذرخواهی کرد!

تا پایان برنامه منتظرم کلامی از آسیب‌های مخرب فرهنگی/ اجتماعی این برنامه به جامعه معلولان صحبت شود اما بر عبث می‌یابم.

همه‌چیز را به مباحث پزشکی تقلیل داده‌اند و تنها مشکلی که پیش آمده این بوده که عده‌ای به این دروغ دل خوش کرده‌اند. آن‌هم که چیز مهمی نیست و البته به دلیل اشتباه مادر دختر‌خانم اتفاق افتاده.

تازه آن‌هم به خاطر شلوغی دم عید و فشرده‌بودن برنامه‌ها بود.

برنامه بدون عذرخواهی یا شناخت مقصران تمام می‌شود. علیخانی در مقام دل‌جویی نیز برای خود اعتبار کسب می‌کند.

عذر بدتر از گناه که می‌گویند همین است. دیگر کسی نمی‌تواند اعتراضی داشته باشد. همه متخصصان قرر آمدند و مشخص شد تنها چند کلمه جابه‌جا گفته شده بود. بیچاره من که در بلندای این دیوار حاشا به‌دنبال روزن امید هستم!

گزارش «شرق» از جنجال یک برنامه مفرح تلویزیونی برای نابینایان

عصر جدید شفا نداد!

وقتی بهزیستی آتش می‌افکند و ناپدید می‌شود!

سمیه جاهدعطائیان: تماس، پشت تماس؛ از پشت تلفن همراه نفس‌نفس می‌زند تا خبر مهمی بدهد؛ «علی؟ خبر داری که یک خانم نابینا با یک عمل جراحی کاملا درمان شد؟ علی دیگه مقاومت نداره. می‌خوام نوبت بگیرم بیمارستان خدادوست که گفتن این خانم همون‌جا درمان شده. عجله کن، مرخصی بگیر که این دفعه خدا خواسته برات...». «علی» ۲۵ساله و نابینا است. جسته‌گریخته خبرهایی شنیده؛ اما هنوز نمی‌داند چه کند. خواهرش هم تماس گرفته و با بغض و گریه این خبر را داده است. امیدوار شده و حالا می‌خواهد برای درمان برادرش هرکاری در توان دارد انجام دهد. حتی می‌خواهد انگوهایش را هم بفروشد. فرض کند تا هر طور که شده هزینه هر درمان و عمل جراحی را جور کند. می‌گوید: «مادرم هم اگر زنده بود، برای درمان پسرش هرکاری می‌کرد. باید تحقیق کنیم که حتما تا الان بیمارستان شیراز خیلی شلوغ شده...». علی این روزها که از یک عمل جراحی و احتمال برگشت بینایی‌اش که آن را به‌تدریج در دوران نوجوانی از دست داده، بسیار نگران است. هم امید دارد و هم از بیم شایعه‌بودن صحبت‌ها که از دوستانش و ناامیدشدن انگیزه اطرافیان دلش نمی‌خواهد که در این مورد حرف بیشتری زده شود...

مادر دیگری که دخترش نابینای شدید بوده، نیز قرار است همراه دختر جوانش به شیراز برود. این مادر هم مثل نابینایان و کم‌بینایان دیگر با دیدن برنامه عصر جدید، شب و روزشان را از دست دادند و می‌خواهند هر طور شده کادر چشم‌پزشکی این بیمارستان را ملاقات کنند. فعالان اجتماعی هم حریف‌شان نشدند. توضیح دادند و علمی و موثق حرف زدند که تاثیر جراحی سلول‌های بنیادین بر روی برگشت بینایی اثبات نشده؛ اما گوش‌شان به این صحبت‌ها بدهکار نبوده. نذر و نیاز حقوق اسرار پزشکی بیمار، بیمارستان قادر به اعلام جزئیات بیشتری درمورد آن نیست و تنها با اجازه مرجع قضائی، دسترسی به محتویات پرونده امکان‌پذیر است.

به گفته وی در ادامه عیدی آمده است که آنچه در برنامه عصر جدید اعلام شد، کذب محض بوده و صرف‌نظر از اینکه ممکن است چنین عمل

عصر جدید و هیاهوی کاذب رسانه‌ای

همه جنجال‌ها از یکی از ویژه‌برنامه‌های «عصر جدید» شروع شد. ویژه‌برنامه‌ای که در یک روز و ساعت پرمخاطب از تلویزیون پخش شد. درست در ۲۷ اسفند که مخاطبان زیادی به انگیزه تماشای تلویزیون در کنار اعضای خانواده یای آن نشسته بودند که پخش ماجرایی در این ویژه‌برنامه رنگ امید به زندگی شان بخشید. نابینایانی که خودشان یا خانواده‌های‌شان این‌طور شنیدند و دیدند که نابینای مطلقی بالک جراحی سلول‌های بنیادین بینایی‌اش را به‌طور کامل به دست آورده است. مخاطبان بسیاری هم متعجب از آنچه شنیدند یا از طریق فضای مجازی یا پیدوئی دست‌به‌دست شده اند به برنامه رویه‌رو شدند. ماجرا از درهم خلاجی می‌گردند و همچنان هم اتفاق‌ها برایشان عجیب بود. دختری با اطمینان در کنار مادرش می‌گوید که علی انجام یک عمل جراحی در بیمارستان خدادوست شیراز بینایی‌اش را بعد از ۲۱ سال به دست آورده است. مادر که هیجان دارد خیلی سریع حرفش را کامل می‌کند. احسان علیخانی مجری و تهیه‌کننده برنامه عصر جدید به او خرده می‌گیرد که چرا قضیه را این‌قدر سریع فاش کرده است. مجری ماه‌آسای برنامه آبوتاب موضوع را زیاد می‌کند. درست مثل لینکه می‌خواهد از استعدادهای یک جوان خیلی جدید، میهمان برنامه را تحسین و تشویق می‌کند تا با هر جفاکی ماجرایش را بیشتر کند. تماشاگران تشویق می‌کنند و با هر کف و دستی که زده می‌شود، امیدهای زیادی در دل نابینایان مسرور می‌کند. امیدهایی که با تکذیبیه و جوابیه‌های متعدد به ناامیدی تبدیل می‌شود. دست‌پخته نرگردون با نابینایی می‌تواند دشوار باشد؛ به‌ویژه برای افرادی که زمانی بینایی داشته و به‌تدریج کم‌بینای شدید یا نابینای مطلق شده‌اند؛ اما انتشار و پخش ماجرایی این‌چنین آن‌هم در سطح وسیع و دادن امید بدون پایه و اساس به آنها تبعات سنگین‌تری دارد. چنان‌که نابینایان زیادی در فضای مجازی نسبت به ادعای کذب در این برنامه واکنش منفی نشان داده و انتقادات گسترده‌ای داشتند.

تکذیب نامه و کمال درمان یک نابینا با عمل سلول‌های بنیادین

درعین‌حال «تهمینه یکانه»، مدیرعامل موسسه حمایت از بیماران چشمی آبی را با اشاره به پیکری‌های صورت‌گرفته از سوی انجمن، پس از پخش این برنامه به خبرنگار «شرق» تصریح می‌کند: «انجمن به‌صورت مستمر جهت اطلاع از آخرین پژوهش‌ها درمورد بیماری چشمی آبی با دانشکده‌های علوم پزشکی و پزشکان متخصص در حوزه شبکیه ارتباط دارد و همچنین پیگیر روند تحقیقات در جهت درمان این بیماری از مراکز معتبر تحقیقاتی در خارج از کشور نیز هستیم تا پیشرفت و دستاوردهای علمی در این حوزه را احصا کند. دراین‌میان با شنیدن روایت این ماجرای هیجان‌انگیز از رسانه ملی که با انجام عمل جراحی سلول‌های بنیادی یک نابینای مطلق درمان شده، بسیار متعجب شده؛ چراکه با توجه به آگاهی‌مان در زمینه مسائل علمی، بعید دانستیم که چنین ادعایی صحت داشته باشد. حالا برای ما در انجمن حمایت از بیماران چشمی آبی بسیار مبهم است که چرا در برنامه‌ای مانند عصر جدید با داشتن تعداد زیادی متخصص که برای تهیه این برنامه فعالیت می‌کنند، چنین اشتباه بزرگی صورت گرفته است».

او با اشاره به پیگیری‌های صورت‌گرفته می‌افزاید: «بعد از تعطیلات نوروزی به بیمارستان «خدادوست» شیراز و برنامه عصر جدید نامه‌ای ارسال کرده و خواستار توضیح در این زمینه شدیم تا از عمل جراحی مزبور در این بیمارستان صورت گرفته، به‌صورت شفاف اطلاع‌رسانی کنند. در تاریخ ۱۶ فروردین از سوی بیمارستان شیراز پاسخ نیز داشتیم که به‌صراحت اعلام کردند هیچ‌گونه عمل جراحی با استفاده از سلول‌های بنیادی در این بیمارستان و بر روی چشمان بیمار بیمار دیگری انجام نشده و این موضوع را به‌شدت تکذیب کردند».

مدیرعامل بیمارستان درباره ماجرای نابینایی

مدیرعامل موسسه حمایت از بیماران چشمی آبی درباره محتویات دیگر این نامه می‌گوید: «در ادامه این نامه چنین آمده که بیماری فرد رسانه‌ای‌شده هیچ ارتباطی با موضوع اعلام‌شده در برنامه عصر جدید نداشته و بوده؛ پزشکی این فرد به‌صورت مشخص و مستند اعلام کرده که به دلیل حفظ اسرار پزشکی بیمار، بیمارستان قادر به اعلام جزئیات بیشتری درمورد آن نیست و تنها با اجازه مرجع قضائی، دسترسی به محتویات پرونده امکان‌پذیر است».

به گفته وی در ادامه عیدی آمده است که آنچه در برنامه عصر جدید اعلام شده، کذب محض بوده و صرف‌نظر از اینکه ممکن است چنین عمل جراحی ادعاشده‌ای در بیمارستان و مرکز دیگری انجام شده باشد و خانم بادشده به‌صورت اشتباه، نام این بیمارستان را به زبان آورده باشد و درنهایت تاکید شده که این بیمارستان هرگونه اقدام در چنین انجام نداده است.

یکانه تاکید می‌کند که بدین شرایط با اعلام چنین خبر هیجان‌انگیزی خودمان را جای افراد نابینای دیگری بگذاریم که در جست‌وجوی روزنه امیدی برای درمان هستند و بعد از انتشار خبری با این محتوا امیدوار شده و بعد از تکذیب آن، بسیار ناامید و سرخورده می‌شوند: «در انجمن هم شاهد هستیم که تعداد زیادی از نابینایان با انتشار این خبر دست‌صافوت به شهر شیراز بوده و امیدوار به انجام یک عمل جراحی معجزآسا هستند که با اطلاع‌رسانی همکارانمان در فضای مجازی، توضیحاتی داده شد تا نسبت به غیرواقعی‌بودن این مسئله اطلاع‌رسانی شود».

بازی با روحیات منتظران بیشرفت علم درمان نابینایی

مدیرعامل موسسه حمایت از بیماران چشمی آبی‌ی تصریح می‌کند که نباید با روحیات این افراد که به دنبال درمان هستند، بازی شود: «از صداوسیما و افراد فعال در فضای مجازی انتظار می‌رود که نسبت به انتشار اخبار موثق اقدام کنند. به‌خصوص اخباری که جبه درمان داشته و درمورد انعکاس آن حساسیت وجود دارد. در این جریان منتشرشده اعلام شد که فرد مورد نظر بیمارستان مطلق بوده و جراحی‌اش را با عمل جراحی به‌صورت کامل به دست آورده. این در حالی است که این موضوع قابل‌تکذیب است و درواقع همین اظهارنظر بسیار حساسیت‌زا بوده؛ چراکه اگر فردی از ابتدای تولد به‌صورت کاملا نابینا متولد شود، بهتر می‌تواند این مسئله را بپذیرد اما فردی که بینایی‌اش را به مرور زمان از دست می‌دهد، دشوارتر می‌تواند با این مسئله برخورد کند. اخبار این‌چنینی هم می‌تواند بر روحیه بسیاری از شنوندگان و مخاطبان تاثیر منفی داشته باشد».

«عباس ریاضی»، دکترای تخصصی بینایی‌سنجی، در همین ارتباط به خبرنگار «شرق» می‌گوید: «اگر عمل موفقیت‌آمیزی در حوزه سلول‌های بنیادی برای نابینایان صورت گرفته بود، جامعه پزشکی گسترده قبل از هر رویدادی در این زمینه مطلع می‌شد؛ انعکاس این برنامه برای من و همکارانم عجیب بود».

وی ادامه می‌دهد که انتشار مسائل این‌چنینی تنها به جامعه نابینایان کف دست می‌زند؛ اما با اشاره به برنامه هشتک عصر جدید که برای توضیح درباره این برنامه جنجالی ترتیب داده شده بود، به خبرنگار «شرق» می‌گوید: در این برنامه انتظار داشتیم که اگر آقای علیخانی بخشی از مسئولیت این ماجرای برخاسته را متوجه خانم صبی و مادرشان می‌دانند، بخشی از مسئولیت را هم متوجه خودشان و همکارانشان بدانند؛ چراکه این برنامه محبوب و پرمخاطب است و صداوسیما با توجه به قدرت رسانه‌ای‌اش در تحقیق و فیلترینگ برنامه‌ها، چطور در این زمینه تحقیق و کنکاش کافی اعمال نکرده‌اند؟

وی اعلام می‌کند که در این نشست تمام تقصیرها به گردن «تارا صبی» و مادرش انداخته شده. خبرنگاری که پیش‌بینی‌اش از ابتدا منکر این مسئله نبودند اما در همین اقدام نیز با کلمات بازی کرده و اعلام کرده که مادر تارا از سواد کافی در این زمینه برخوردار نبوده و به اشتباه از عنوان سلول‌های بنیادی استفاده کرده است. به این معنی که از یک دستاورد علمی که می‌تواند سرنوشت نظام پزشکی و درمانی کشور را تغییر دهد، به‌عنوان یک جمله معمولی تلقی می‌کند که به اشتباه به آن اشاره شده و تنها یک عمل جراحی انحراف چشم صورت گرفته است. درحالی‌که اگر ویدئوی همان برنامه عصر جدید بازدید شود، نشان می‌دهد که مادر و دخترش هر دو اعلام می‌کنند که برای این عمل جراحی از کمر مادر مقادیری آب می‌گیرند و علیخانی نیز سؤال می‌پرسد که چرا بردن تداد؟ و مادر پاسخ می‌دهد که کروه خونی‌اش او مثبت بوده و حالا اعلام می‌کند که این مسئله تنها یک اشتباه کلامی بوده است. چرا اقای علیخانی به این موضوع اشاره‌ای نکردند تا شفاف‌سازی شود؟

مجیدآبادی کشکر حوزه معلولان می‌گوید که در این برنامه صحت‌های جراحی هم مطرح شده که انتقادات به آنها وارد است؛ «آقای علیخانی اعلام کردند که برای ویژه‌برنامه‌های نوروزی از هر گروه از جامعه دعوت کردند. سرشان در روزهای پایانی سال شلوغ بوده و نتوانستند صحت قضیه را بررسی کنند و تاکید کردند که از میان این همه برنامه‌ای که به معلولان پرداخته نمی‌شود، به آنها پرداخته و از میان این همه هنرمند، یک معلول را دعوت کرده‌اند و کوپا ایشان قصد داشتند تا منتی بر سر معلولان بگذارند؛ حالا سؤال این است که اگر قصد داشتید یک فرد معلول را هم در برنامه بگنجانید تا نشان دهید حامی معلولان به‌ویژه نابینایان هستید، چرا از یک معلول وکیل، معلول شاعر، نویسنده و... دعوت نشد تا جامعه با آنها آشنا شود. آیا غیر از این است که صرفا قرار بر این بود که یک چوب حساسی در روزهای پایانی سال برای مخاطبان ایجاد شود؟ اگر هدف نهایی، ارزش قائل‌شدن برای افراد معلول بود می‌توانستند از میان جمعیت عظیمی از متخصصان معلول در حوزه‌های مختلف استفاده کنند تا برنامه نتیجه و بازخورد بهتری داشته باشد».

صورت‌ها و کشش آسیبی به جامعه پزشکی کشور

این شاعر و نویسنده در ادامه با اشاره به سهم بهزیستی از این اتفاق پرسوسوها اعلام می‌کند: «اقای علیخانی در توضیحات بعدی اعلام کردند که مدارک معلولیت این خانم از یک مددکار سازمان بهزیستی گرفته شده و به همین مدارک استناد شده است که بازهم جای ابهام دارد که وقتی قرار است به زعم خودشان از یک دستاورد و اتفاق علمی دستاورد علمی که می‌تواند سرنوشت نظام پزشکی و درمانی کشور را تغییر دهد، به‌عنوان یک جمله معمولی تلقی می‌کنند که به اشتباه به آن اشاره شده و تنها یک عمل جراحی انحراف چشم صورت گرفته است. درحالی‌که اگر ویدئوی همان برنامه عصر جدید بازدید شود، نشان می‌دهد که مادر و دخترش هر دو اعلام می‌کنند که برای این عمل جراحی از کمر مادر مقادیری آب می‌گیرند و علیخانی نیز سؤال می‌پرسد که چرا بردن تداد؟ و مادر پاسخ می‌دهد که کروه خونی‌اش او مثبت بوده و حالا اعلام می‌کند که این مسئله تنها یک اشتباه کلامی بوده است. چرا اقای علیخانی به این موضوع اشاره‌ای نکردند تا شفاف‌سازی شود؟

مجیدآبادی کشکر حوزه معلولان می‌گوید که در این برنامه آسیب خواهد زد؛ «هر نابینا و کم‌بینایی، ممکن است انتظار داشته باشد و امیدوار باشد که روزی کشف یا اختراعی برای به‌دست‌آوردن بینایی انجام شود و اگرچه آزمایش‌های مفصل و گسترده‌ای در سطح جهانی در زمینه ژنتیک، سلول‌های بنیادی و چشم مصنوعی حرق انجام است اما هنوز به مرحله قطعی و موفقیت‌آمیز نرسیده و باید به نابینایان گفته شود که اگر چنین اتفاق و دستاوردی در این زمینه حاصل شود، به‌طور حتم به‌صورت گسترده اطلاع‌رسانی خواهد شد. بهتر است قبل از هرچیز با واقعیت‌ها برخورد کنیم».

توضیح ناکافی برای توجیه!

بعد از سکوت چندروزه عوامل برنامه عصر جدید درمورد ادعاهای مطرح‌شده و نیز اظهارنظر بسیاری از متخصصان حوزه شبکه در این راستا که چنین عمل جراحی هنوز در مرحله انجام رویه‌ها و آزمایش در سطح جهانی است، این برنامه نشستی با عنوان «هشتک عصر جدید» تدارک دیده شد و در آن به توضیح پاره‌ای از مسائل و اتفاقات رخداده در این اتفاق ماجرای درمان یک دختر نابینا با عمل سلول‌های بنیادی پاره‌ای توضیحات ارائه می‌کند. این داستان برخاسته با استناد به چند مدرک مورد تأیید قرار گرفته و در برنامه نشان داده شده است. نامه اداره کل آموزش‌وپرورش فارس به مدرسه ترجس، گواهی عمل انحراف چشم بر روی «تارا صبی» و پیوند پزشکی این بیمار که در سال ۱۳۸۲ به امضای نهایی دکتر خدادوست رسیده است. در این برنامه اعلام شد که این فرد توسط یک مددکار بهزیستی معرفی شده و به توصیه یک پزشکار اصبی به استیاز از انجام عمل جراحی سلول‌های بنیادی حرف زده است. دکتر کلانتری، پزشک معالج نیز در این برنامه دریک گفتگوی تلفنی از انجام یک عمل جراحی انحراف چشم صحبت کرده و تأکید داشته که بیمار نابینای مطلق نبوده و در دسته نابینایان شدید قرار داشته. اگرچه در این برنامه به تفصیل درباره اشتباهات صورت‌گرفته در ویژه‌برنامه نوروزی عصر جدید، توضیح داده‌شد تا جامعه نابینایان کشور قانع شود و از مراجعه با تمامی به بیمارستان خدادوست شیراز خودداری کنند اما این توضیحات از حجم رنجش و ناراحتی‌ها کم نکرد.

برنامه عصر جدید از مسئولیت شانه خالی کرد

آیدا مجیدآبادی، کنشگر حوزه معلولان که خودش با کم‌بینایی شدید یک فرد معلول را هم در برنامه بگنجانید تا نشان دهید حامی معلولان به‌ویژه نابینایان هستید، چرا از یک معلول وکیل، معلول شاعر، نویسنده و... دعوت نشد تا جامعه با آنها آشنا شود. آیا غیر از این است که صرفا قرار بر این بود که یک چوب حساسی در روزهای پایانی سال برای مخاطبان ایجاد شود؟ اگر هدف نهایی، ارزش قائل‌شدن برای افراد معلول بود می‌توانستند از میان جمعیت عظیمی از متخصصان معلول در حوزه‌های مختلف استفاده کنند تا برنامه نتیجه و بازخورد بهتری داشته باشد».

وی با اشاره به برنامه هشتک عصر جدید که برای توضیح درباره این برنامه جنجالی ترتیب داده شده بود، به خبرنگار «شرق» می‌گوید: در این برنامه انتظار داشتیم که اگر آقای علیخانی بخشی از مسئولیت را متوجه خانم صبی و مادرشان می‌دانند، بخشی از مسئولیت را هم متوجه خودشان و همکارانشان بدانند؛ چراکه این برنامه محبوب و پرمخاطب است و صداوسیما با توجه به قدرت رسانه‌ای‌اش در تحقیق و فیلترینگ برنامه‌ها، چطور در این زمینه تحقیق و کنکاش کافی اعمال نکرده‌اند؟

وی ادامه می‌دهد که در این نشست تمام تقصیرها به گردن «تارا صبی» و مادرش انداخته شده. خبرنگاری که پیش‌بینی‌اش از ابتدا منکر این مسئله نبودند اما در همین اقدام نیز با کلمات بازی کرده و اعلام کرده که مادر تارا از سواد کافی در این زمینه برخوردار نبوده و به اشتباه از عنوان سلول‌های بنیادی استفاده کرده است. به این معنی که از یک دستاورد علمی که می‌تواند سرنوشت نظام پزشکی و درمانی کشور را تغییر دهد، به‌عنوان یک جمله معمولی تلقی می‌کنند که به اشتباه به آن اشاره شده و تنها یک عمل جراحی انحراف چشم صورت گرفته است.

شفاف‌سازی نشده و ابهام‌ها باقی ماند

مجیدآبادی کشکر حوزه معلولان می‌گوید که در این برنامه صحت‌های جراحی هم مطرح شده که انتقاداتی به آنها وارد است؛ «آقای علیخانی اعلام کردند که برای ویژه‌برنامه‌های نوروزی از هر گروه از جامعه دعوت کردند. سرشان در روزهای پایانی سال شلوغ بوده و نتوانستند صحت قضیه را بررسی کنند و تاکید کردند که از میان این همه برنامه‌ای که به معلولان پرداخته نمی‌شود، به آنها پرداخته و از میان این همه هنرمند، یک معلول را دعوت کرده‌اند و کوپا ایشان قصد داشتند تا منتی بر سر معلولان بگذارند؛ حالا سؤال این است که اگر قصد داشتید یک فرد معلول را هم در برنامه بگنجانید تا نشان دهید حامی معلولان به‌ویژه نابینایان هستید، چرا از یک معلول وکیل، معلول شاعر، نویسنده و... دعوت نشد تا جامعه با آنها آشنا شود. آیا غیر از این است که صرفا قرار بر این بود که یک چوب حساسی در روزهای پایانی سال برای مخاطبان ایجاد شود؟ اگر هدف نهایی، ارزش قائل‌شدن برای افراد معلول بود می‌توانستند از میان جمعیت عظیمی از متخصصان معلول در حوزه‌های مختلف استفاده کنند تا برنامه نتیجه و بازخورد بهتری داشته باشد».

وی از خطاهای فاحش و تأسفبار دیگری در برنامه مرتبط با نابینایان در عصر جدید صحبت می‌کند: «در قانون جامع حمایت از حقوق به‌صراحت آمده که رسانه ملی باید در هفته پنج ساعت از برنامه تولیدش را به مسائل ویژه معلولان اختصاص دهد و فرهنگ‌سازی کند. اما در این برنامه، یک ویژه‌برنامه کم‌بیننده».

سمیعی، مدرس دانشگاه امام‌صادق(ع) نیز به‌عنوان یک نمونه، قانونی به نام «عملکرد سفید» وجود دارد؛ یعنی وقتی فرد نابینا می‌خواهد از خیابان عبور کند باید عصا را ثابت نگه دارد و تمام ماشین‌ها نیز باید متوقف شوند. اما هیچ شناختی از این قانون در جامعه وجود ندارد، چراکه رسانه ملی در این زمینه کمترین اقدامی نکرده است. احصای حقوق معلولان در رسانه ملی باید از چاپ سازمان بهزیستی صورت می‌گیرد.

عملکرد ضعیف بهزیستی در حوزه معلولان

وی به نمایندگی از جامعه معلولان تاکید می‌کند که بهزیستی باید حضور فعالتری در رسانه ملی داشته باشد؛ «این سازمان در تمام وقایع و اتفاقات روزانه و ویژه‌ای که حقوق معلولان را تضییع کرده، آخرین سازمانی است که برای اطلاع‌رسانی اقدام می‌کند. سازمان بهزیستی باید توضیح دهد و اعلام کند که چطور در برنامه «عصر جدید» این اشتباه رخ داده است. اگر عصر جدید وظیفه و متخصص در امر تولید برنامه است، تخصص سازمان بهزیستی نیز معلولیت است. فرهنگ‌سازی در حوزه معلولیت و اعمال حقوق معلولان در رسانه ملی باید توسط این سازمان پیگیری یا تسهیل و سیاست‌گذاری شود اما این سازمان تاکنون بسیار ضعیف عمل کرده است».

این فعال حوزه معلولان گسترش فضای مجازی و دردسترس‌بودن آن برای عموم مردم را امتیاز مؤثری برای آموزش در حوزه معلولیت دانست؛ «موضوعاتی هستیم که رسانه‌های در دسترس مردم افزایش کمی و کیفی داشته و توانایی انتشار و تولید مطالب از سیطره ابررسانه‌ها خارج شده است اما این مسئله می‌تواند آسیب دیگری هم داشته باشد و ممکن است بعضی افراد برای جذب مخاطب، افزایش فالوور، کسب درآمد و... از این فضاها سوءاستفاده شده. اما روی هم رفته فارغ از این آسیب، گسترش فضای مجازی می‌تواند در هرمسیرانی اطلاعات موثق از افراد متخصص یا افراد مدعی در حوزه معلولیت مؤثر باشد.

و استعدادیابی در این زمینه دفاع کرده و به نقش مؤثرش برای آشنایی خانم «کلاره عباسی» با جامعه معلولان اشاره کرد درحالی‌که هیچ‌یک از معلولان منکر تلاش‌های خانم کلاره عباسی که برای ایجاد سیمای نابینایان زحمات زیادی کشیدند، نیستند اما اینکه مدام تکرار می‌کنند که در برنامه استعدادیابی، معلولان زیادی معرفی شدند، باید تاکید کرد اینکه یک فرد نابینا و بینا با داشتن یک استعداد در برنامه شرکت کرده چرا به‌عنوان کارنامه مثبت تلقی می‌شود؟ چه فرقی می‌کند که فرد نابینا، یا بینا باشد. صرفا به خاطر استعداد در برنامه شرکت کرده و چرا باید مدرکی برای دفاع از اقای علیخانی از خودش مطرح شود؟».

این فعال حوزه معلولان یادآور می‌شود که آقای علیخانی هیچ‌گونه عذرخواهی مسلموسی از نابینایان و کم‌بینایان کشور و خانواده‌هایشان که در این روزها بعد از پخش آن برنامه بسیار آزار دیدند، نداشتند و پایان برنامه هم لحنشان به‌گونه‌ای بود که ما صرفا می‌خواستیم حالتان را در روزهای پایانی سال خوب کنیم و از نظر او تنها یک جمله «عمل سلول‌های بنیادی» یک اشتباه تلقی می‌شود».

وی می‌افزاید: «اگر بخواهیم کم‌لطفی نکنیم باید بگوییم که به‌هرحال در برنامه مزبور تلاش شد تا به‌صورت تخصصی در مورد طیف‌هایی از نابینایی صحبت شود که حضور مجازی وزیر بهداشت، کادر چشم‌پزشکی بیمارستان خدادوست که احساس مسئولیت کردند و توضیح دادند، از نکات مثبتی بود که نباید نادیده گرفته شود اما به‌عنوان فعالان این حوزه همچنان از عملکرد برنامه عصر جدید که سعی کرد خودش را تبرئه کند، ناراضی هستیم».

شرورپا قهرمان‌سازی از معلولان ممنوع!

همچنین «ابوذر سمیعی» دکترای تخصصی سیاست‌گذاری فرهنگی با گرایش مطالعات معلولیت پخش چنین روایتی از سوی یک مادر و دختر در رسانه ملی را همراه با تبعات منفی بی‌شماری می‌داند و در گفت‌وگویی به خبرنگار «شرق» می‌گوید: «اصل اعتماد اجتماعی در این ماجرا مطرح است و پخش این قبیل برنامه‌ها در بی‌اعتمادی عموم مردم به رسانه همچنین بی‌اعتمادی نسبت به دستاوردهای علمی داخلی بسیار مؤثر است. وقتی مردم به استفاده از تولیدات داخلی مثل واکسن تشویق می‌شوند و از سوی دیگر رسانه برای افزایش و جذب مخاطب برنامه‌سازی می‌کند، اعتماد به دستاوردهای علمی، اعتماد به رسانه و پخش نشد تا جامعه با آنها آشنا شود. آیا غیر از این است که صرفا قرار بر این بود که یک چوب حساسی در روزهای پایانی سال برای مخاطبان ایجاد شود؟ اگر هدف نهایی، ارزش قائل‌شدن برای افراد معلول بود می‌توانستند از میان جمعیت عظیمی از متخصصان معلول در حوزه‌های مختلف استفاده کنند تا برنامه نتیجه و بازخورد بهتری داشته باشد».

چالش اخلاقی عصر جدید

علیرضا دباغ*

برنامه «عصر جدید» از ابتدای پیدایش خود، همگام با موفقیت در جذب مخاطب با چالش‌های مختلفی در حوزه‌های گوناگون همراه بوده که کمابیش از آنها به‌سادگی گذر کرده است. اما ماجرای اخیر پیش‌آمده در ویژه‌برنامه تحویل سال ۱۴۰۱ و ادعای معالجه یک نابینای مادرزاد به‌وسیله عمل جراحی چشم در بیمارستان خدادوست شیراز جدی‌تر از آن است که به یک حاشیه‌پردازی معمولی تقلیل داده شود؛ هرچند شاید دست‌اندرکاران این قبیل برنامه‌ها از ایجاد حاشیه در برنامه‌های خود خوشحال نیز باشند و آن را نشانه موفقیت و دیده‌شدن بیشتر برنامه بدانند؛ اما این موضوع نباید و نمی‌تواند در دیدگاه مدیران برنامه ایجاب می‌کند پیش از هرچیز صحت‌وسقم ماجرا را بسنجد تا با احساسات پاک نابینایان عزیز بازی نشود.

از بعد علمی؛ امکان معالجه نابینایان با استفاده از سلول‌های بنیادی درحال‌حاضر در جهان در اغاز مطالعاتی قرار دارد. پایگاه اطلاع‌رسانی سلول‌های بنیادی ایران در فروردین ۱۴۰۰ به نقل از medicalxpress، اعلام کرد که «محققان دو سیگنال سلولی به نام‌های Cr5 و Cxcr6 را با استفاده از مدل‌های تجربی شبکیه در انسان و موش شناسایی کرده‌اند. زمانی که این سلول‌های بنیادی مهندسی‌شده مجدداً به مدل‌های جانوری پیوند شدند، نرخ بسیار بالایی از مهاجرت به بافت شبکیه در حال تخریب را نشان دادند که با مطالعه از مرگ سلول‌های آن و حفظ عملکرد شبکیه شدند» اما همان‌طور که از این خبر برمی‌آید این مطالعه در سطح جانوری آزمایش شده است. جست‌وجو در صفحات اینترنتی نیز نشان می‌دهند هنوز تاثیر این مطالعات بر روی انسان گزارش نشده است؛ پس رسانه باید بدون ادله کافی به نشر مطالب اثبات‌نشده‌ای بپردازد که قطعاً تحقیق درباره آن قبل از انتشار وظیفه تهیه‌کننده برنامه بوده است. یکی از ساده‌ترین راه‌های تحقیق در این زمینه تماس با